

Dr. Kapa Mátyás

TANÁRSÉGÉD, PH.D. HALLGATÓ (BUDAPEST)

Végrehajtási eljárás az Amerikai Egyesült Államokban

1. Bevezetés

Az alábbi tanulmány tárgya a végrehajtási eljárás szabályozása az Amerikai Egyesült Államokban, azon belül pedig a pénzfizetést előíró bírósági ítéletek végrehajtásával foglalkozom majd részletesen. Ebben a témában ez idáig – tudomásom szerint – egyetlen összefoglaló jellegű írás sem jelent meg magyar nyelven.

Előjáróban feltétlenül rögzíteni kell, hogy a téma bemutatása kapcsán komoly terminológiai problémák vetődnek fel. Egyrészt az angolszász-amerikai jogrendszer intézményei sokszor teljesen eltérnek a magyar jogi kultúrában ismert intézményektől. Ugyanakkor néha még azokon a területeken is nehéz egymásnak megfeleltetni a hazai és az idegen jogintézményeket, ahol elvileg hasonló szabályozás érvényesül. Ráadásul számos esetben az angol kifejezés és annak magyar megfelelője a valóságban egészen más fogalmat, jogintézményt takar. Utóbbira példa, hogy a magyarul zálogjognak fordított „lien” kifejezés az amerikai polgári eljárásjogban jóval tágabb fogalmat ölel fel, hiszen e kifejezéssel illetik például a végrehajtási eljárásban a lefoglalt vagyontárgyon a hitelező javára keletkező jogosultságot is, gyakorlatilag ezt is a zálogjog egyik fajtájának tekintik¹. Még szembeötlőbb a különbség a magyarul jogorvoslatként fordított „remedy” kapcsán, amely – szemben a Magyarországon elfogadott jelentéssel – a jogsértő állapot megelőzésére, orvoslására, a jog kikényszerítésére szolgáló – általában bírósági – eszközök összefoglaló elnevezése, tehát egy olyan halmaz, amelybe a keresettől az ideiglenes intézkedés iránti kérelemig sokféle intézmény beletartozik².

A fent vázolt terminológiai problémák miatt a jogösszehasonlító vizsgálódások kapcsán fokozott figyelmet kellett fordítani az egyes jogintézmények funkciójának vizsgálatára, annak érdekében, hogy hasonló típusú intézmények kerüljenek egymással összevetésre. Ugyanakkor a terminológiai problémák áthidalása érdekében az alábbi tanulmányban az egyes idegen intézmények felemlítésekor általában az eredeti angol nyelvű kifejezéseket használom, azokat inkább körülírni igyekszem és csak ritkábban kerül sor az amerikai kifejezések egyszerű magyar fordításának használatára.

2. A végrehajtási eljárás szabályozása az Amerikai Egyesült Államok jogrendszerében

2.1. Alapvetés

A végrehajtási eljárás amerikai szabályozása, illetve a szabályozás rendszerének bemutatása kapcsán az első lényeges tény, amit rögzíteni kell, hogy az Egyesült Államokban végrehajtási eljárásként szabályozott processzus távolról sem azonos a nálunk bírósági végrehajtásként ismert jogintézménnyel.

A Magyarországon általánosan elfogadott meghatározás szerint a bírósági végrehajtás az egyedi „vagyoni végrehajtás fő útja, az a viszonylag önálló – rendszerint más, jogvitát eldöntő eljáráshoz kapcsolódó – polgári nemperes eljárás, amelynek során a bíróság, illetőleg a bírósági szerv általában vagyoni kényszerrel juttatja érvényre a kötelezettség teljesítésére vagy biztosítására irányuló jogi szankciót”.³ Az Egyesült Államokban a végrehajtási eljárás fogalmi köre ezzel szemben lényegesen szűkebb. Az amerikai jog forrásai nem is bírósági végrehajtásról, hanem inkább az ítéletek végrehajtásáról, kikényszerítéséről (execution, vagy enforcement of judgement) rendelkeznek. Az ide kapcsolódó – egyébként igencsak részletes – szabályokat a polgári peres eljárás szabályai között találhatjuk meg.

Összevetve tehát a végrehajtási eljárás amerikai és magyar fogalmát, szabályozását, az alábbi különbségekre kell felhívni a figyelmet.

a) Egyrészt említést érdemel, hogy a vagyoni végrehajtásnak alapvetően két típusa alakult ki: az egyedi vagy szinguláris és a teljes, vagy univerzális vagyoni végrehajtás. Mind Magyarországon, mind az Egyesült Államokban ismert a vagyoni végrehajtás kétféle típusa, azonban érvényesülési körük eltérő. Az univerzális vagyoni végrehajtás alapvető intézménye hazánkban a felszámolási eljárás, amelyet jelenleg csak gazdálkodó szervezetek ellen lehet igénybe venni. Az Egyesült Államokban szabályozott univerzális végrehajtás, azaz a csődeljárás (bankruptcy) azonban – szemben a magyar szabályozással – többek között természetes személyek ellen is igénybe vehető⁴.

b) Másrészt komoly különbségek akadnak az egyedi vagyoni végrehajtás körében is. Amíg nálunk a jogtudomány a bírósági végrehajtást általában egy viszonylag önálló nemperes eljárásnak tekinti, addig az Egyesült Államokban ez a polgári peres eljárás része, annak egy szakasza.

c) Amíg Magyarországon a bírósági végrehajtás jóval tágabb körben érvényesül, megannyi eljáráshoz kapcsolódhat, sőt kivételesen a jogvitát eldöntő megelőző eljárás nélkül is sor kerülhet rá, addig Amerikában a szabályozás a bírósági ítéletek kikényszerítésére koncentrált. Ugyanakkor Amerikában a végrehajtás deklaráltan nem az egyetlen eljárás a teljesítés elérésére, sőt az ítélet ki-

sára vonatkozó szabályokat valóban, teljes egészében az egyes tagállamok joga: törvényei és bírói döntései határozzák meg. Ugyanakkor a szövetségi szintű szabályozás megalkotói nem vállalkoztak arra, hogy az ítéletek végrehajtása terén részletekbe menő szabályozást adjanak, ehelyett inkább néhány nagyon általános szabály megfogalmazása mellett alkalmazhatóvá tették annak az államnak a jogát, amelyben az adott szövetségi kerületi bíróság működik¹¹.

AZ FRCP-nek mindössze egyetlen szakasza, a Rule 69. foglalkozik a pénzfizetést előíró ítéletek végrehajtásának kérdésével – „execution” címszó alatt. Az említett szakasz főbb rendelkezései az alábbiakban foglalhatók össze:

- A pénzfizetést előíró ítélet végrehajtására irányuló eljáráshoz *writ of execution* (végrehajtást elrendelő bírói parancs) szükséges kivéve, ha a bíróság másképpen dönt.
- A végrehajtás iránti eljárásnak meg kell felelnie az eljárás kezdeményezésének időpontjában, abban az államban irányadó eljárási szabályoknak és gyakorlatnak, amelyekben az eljárással érintett szövetségi kerületi bíróság működik, kivéve, ha az Egyesült Államok bármely szövetségi törvénye (statute) az adott kérdést szabályozza, ez esetben ugyanis az utóbbi alkalmazandó.
- A hitelező vagy jogutódja, ha érdekelttségét okirattal igazolni tudja, akkor a végrehajtás megvalósítása érdekében igénybe veheti a *discovery* (felderítés, tényfeltárás)¹² valamennyi olyan eszközt, amelyet az FRCP, vagy a szövetségi kerületi bíróság székhelye szerinti állam szabályai vagy joggyakorlata rendeznek. A *discovery* eljárás során bármely személytől – beleértve az adóst is – adatok, információk kérhetők.

A Rule 69. kapcsán ki kell emelni tehát, hogy e szabály csak a szövetségi bíróság pénzfizetést előíró ítéleteire alkalmazható, így általában nem alkalmazható a meghatározott cselekvést előíró ítéletekre, amelyet az FRCP Rule 70. tárgyal és hasonlóan nem alkalmazják a tagállami bíróságok ítéleteire sem. Szintén hangsúlyozni kell, hogy a végrehajtás területén az FRCP általában a tagállamok szabályait rendeli alkalmazni, de valójában csak szubszidiárius jelleggel, hiszen fenntartja a szövetségi szabályozás elsőbbségét mindazokra a tárgykörökre, amelyekben létezik szövetségi jogszabály. Példaként lehet megemlíteni, hogy a USC 28. címének 127. fejezete (Chapter 127.) szabályozza a végrehajtási és a bírósági értékesítés szabályait (Executions and Judicial Sales), ez tehát egy olyan terület, ahol szövetségi szintű szabályozás érvényesül¹³.

A kialakult bírói gyakorlat szerint a tagállamok szabályaira való utalással egyáltalán nem arra irányult a jogalkotó szándéka, hogy a végrehajtást kérőt az adott tagállamban érvényesülő valamennyi részletszabály, technikai jellegű előírás megtartására kötelezze. Nem várható ugyanis el a hitelezőtől, hogy a tagállami tör-

vényekben és bírói döntésekben esetleg fellelhető minden kisebb jelentőségű szabályt ismerjen és kövessen, különösen akkor nem, ha az adott kérdés kapcsán a különböző államokban eltérő intézmények kerültek szabályozásra. Elegendő tehát e téren, ha a végrehajtási eljárást a tagállami jog alapvető eljárási előírásainak megtartásával folytatják le.¹⁴

Szintén a föderatív állami berendezkedéssel összefüggő kérdés, hogy az Egyesült Államokban a saját tagállam bírósága által meghozott ítéletek végrehajtásának szabályai mellett külön szabályok vonatkoznak az USA többi tagállamában (ún. sister-state) született ítéletek végrehajtására és megint mások a külföldi ítéletek végrehajtására.

Az USA minden tagállama önálló autoritás, sok szempontból szuverenitással bír. Ebből az következik, hogy az USA valamely tagállamában meghozott határozat a többi tagállamban „idegen” határozatnak minősül, amelyet valamilyen speciális eljárás keretében az adott tagállamnak el kell ismernie. Ugyanakkor az Egyesült Államok Alkotmánya IV. cikk 1. szakasza szerint „Teljes hitel és bizalom (full faith and credit) adandó minden egyes államban a többi állam aktusai, okmányai és bírói eljárásai számára. A Kongresszus általános törvényekkel előírhatja azt a módot, amellyel ezeket az aktusokat, okmányokat és eljárásokat hitelesítik és ennek hatását.” A többi tagállam bírósági határozatai tehát teljes hitelt és bizalmat élveznek az Egyesült Államok bármely tagállamában, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy a másik tagállam szerve – nagyon szűk kivételtől eltekintve – nem vizsgálhatja meg újra a határozat megalapozottságát, nem ellenőrizhetik a határozat meghozatalát megelőző bírósági eljárást. Ennek ellenére az a követelmény, hogy a másik állam bíróságai előtt külön eljárást kell lefolytatni az ítélet végrehajthatóságának elismerése érdekében gyakran nehézkes és terhes. Ennek a problémának az orvoslása érdekében született meg az „Egységes törvény a testvér-állami és a külföldi pénzfizetésre irányuló ítéletekről”, amely egyszerűsített eljárást tesz lehetővé az USA tagállamai között a határokon átnyúló végrehajtási eljárásokban. Ezt a törvényt az Egyesült Államok számos tagállama átvette. Az említett törvény alapján az egyik tagállam bírósági határozatának elismertetése egy másik tagállamban többnyire egyszerű formalitás: az ítélet jogosult a határozatot bemutatja a másik állam bíróságánál, és erről postán értesíti a kötelezettet. Rövid, általában 30 napos határidőn belül az adós – nagyon szűk körben, a teljes hitel és bizalom elvével összhangban – lépéseket tehet az ítélet elismerésének megakadályozása végett, a határidő lejártá után azonban a határozat éppúgy végrehajtható, mintha a helybeli bíróság hozta volna meg. A szövetségi bíróság határozatának a meghozataltól eltérő államban való végrehajthatóvá nyilvánítása hasonló, de még egyszerűbb, ugyanis a 28. USC § 1963. értelmében a szövetségi bíróság határozata másolatának iktatása révén a határozatot a

másik szövetségi bíróságon is nyilvántartásba veszik, és ezen eljárás eredményeként a határozatot úgy tekintik, mintha az helyben született volna.

A külföldi (Egyesült Államokon kívüli) bíróságok határozatai végrehajthatósága elismerésére irányuló eljárás a fentiekhez hasonló, de itt a bíróságnak a végrehajthatóság megadása kérdésében szélesebb körű mérlegelési lehetősége van, hiszen a külföldi ítéletekre nem áll a „teljes hitel és bizalom” alkotmányos szabályának követelménye.¹⁵

3. A végrehajtási eljárás főbb intézményei az Amerikai Egyesült Államokban

3.1. Alapvető rendelkezések

3.1.1. Alapelvek

A bírósági ítéletek végrehajtására vonatkozó szabályok áttekintése alapján megállapíthatók bizonyos olyan alapvető elvek, amelyek az Egyesült Államokban a végrehajtási eljárás egészét áthatják. Ilyen például az, hogy végrehajtási eljárás csak a hitelező kérelmére indul meg és a már megindult eljárás kereteit is a hitelező rendelkezései szabják meg. A hitelezőt a végrehajtási eljárás irányítására feljogosító „ellenőrzés kiterjed részben arra, hogy megválassza azt az időpontot, amikor a jog gépezetét mozgásba kívánja hozni, emellett pedig magában foglalja azt a felhatalmazást, hogy irányítsa a sheriffet a végrehajtás ideje és módja tekintetében.”¹⁶ Ez gyakorlatilag megfelel a Magyarországon *rendelkezési elvként* ismert és a magyar bírósági végrehajtást szintén jellemző princípiumnak. Az amerikai végrehajtási eljárás további alapvető, mondhatni alapvető jellegű sajátossága, hogy a végrehajtás lefolytatásához szükséges adatokat, információkat a hitelező szolgáltatja. Itt a Magyarországon *tárgyalási elvként* ismert alapelv igen radikális érvényesítéséről van szó, igaz kiegészítve azzal, hogy a végrehajtást kérőt az adatok beszerzése, tények feltárása során hatékony jogi szabályozás, illetve az együttműködést megtagadó adósra nehezedő súlyos szankciók segítik.

Szintén alapvető jelentőségű, hogy a végrehajtási eljárásban az adós ellen *elsősorban vagyoni kényszer* alkalmaznak és csak nagyon kivételes esetben kerülhet sor a személy elleni kényszer alkalmazására, de erre sem azon az alapon, hogy a kötelezett adósságát nem fizette meg. A vagyoni kényszer – akárcsak nálunk – az Egyesült Államokban is „abban áll, hogy a szankció érvényre juttatására irányuló eljárás során és eredményeként az adós (kötelezett) vagyoni jellegű jogát korlátozás éri, illetőleg az ilyen joga megszűnik.”¹⁷ A vagyoni kényszer különböző vagyontárgyakra irányulhat, így munkabérre, bankszámlára, ingóságra, ingatlanra. Ebben a körben személy elleni közvetlen kényszer alkalmazására csak egészen kivételesen kerülhet sor. Az

adósok börtönét az Egyesült Államokban is régen megszüntették¹⁸, és többnyire nem alkalmazható már a common law-ban ismert „writ of capias ad satisfaciendum” sem, amely bírói parancs az adós letartóztatásához és bebörtönzéséhez vezetett, mindaddig, amíg az ellene támasztott követelés kielégítést nem nyert¹⁹.

Bár számos amerikai tagállamban alkotmányos szabályok tiltják az adós bebörtönzését, mégis vannak olyan államok, amelyek – bizonyos körülmények között, általában családság miatt – korlátozottan ugyan, de megengedik az adós elzárását²⁰. A gyakorlatban a személy elleni kényszer alkalmazására általában nem az adósság nem teljesítése miatt, hanem inkább a contempt (a bírósággal szembeni engedetlenség, a bíróság megsértése) körében, annak szankciójaként kerül sor, ezért ehelyütt ezzel a kérdéssel foglalkozom részletesen.

3.1.2. Az ellenszegülés szankciói

Az Egyesült Államokban a végrehajtási eljárásnak való ellenszegülés problémáját az ún. contempt (a bírósággal szembeni engedetlenség, bíróság megsértése), illetve az ezzel összefüggésben alkalmazható szankciók rendezik. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy a contempt szankcióinak alkalmazására pusztán az a tény nem szolgáltat alapot, hogy az adós nem fizette meg a bírósági ítéletben megállapított tartozását.

A contempt az amerikai jog egyik jellegzetes intézménye. Magát a kifejezést magyarul a bíróság megsértésének, ellenszegülésnek, makacsságnak vagy a bírói intézkedéssel szembeni engedetlenségnek lehetne fordítani. A contempt „olyan magatartás, amely szembe száll a bíróság ... hatalmával vagy méltóságával. Mivel az ilyen magatartás akadályozza az igazságszolgáltatást, ezért büntetendő, a büntetés pedig általában bírság vagy bebörtönzés.”²¹ A bíróság bizonyos direkt parancsainak nemteljesítése tehát akár az ellenszegülő bebörtönzését is eredményezheti. Az amerikai jogirodalom a contempt kifejezést egyaránt használja az ellenszegülő magatartásnak és az engedetlenség miatt induló eljárásnak a megjelölésére. Az alábbiakban a contempt, mint magatartás megjelölésére az „ellenszegülés” vagy „engedetlenség” a contempt, mint eljárás megjelölésére az „engedetlenségi eljárás” vagy az „ellenszegülés miatt induló eljárás” kifejezést fogjuk használni. Történetileg az ellenszegülés miatt induló eljárás általánosan érvényesült az ún. equity-bíróságok²² határozatainak kikényszerítésére²³, mára azonban csak szűkebb körben alkalmazható, igaz a mai napig jellemzi mind a büntető, mind a polgári igazságszolgáltatást.

Az engedetlenségi eljárásnak két fajtája létezik: a polgári és a büntető (civil contempt és criminal contempt). A különbségtétel az eljárással elérendő cél különbözőségén alapul²⁴. Ha az eljárás célja, „hogy az el-

lenszegülőt valamilyen – a bíróság határozatában kifejezésre juttatott – magatartás tanúsítására vagy a bíróság által körülírt magatartástól való tartózkodásra kényszerítse, akkor az engedetlenségi eljárás polgári jellegű. Ha a cél az, hogy az intézkedés révén a bíróság tekintélyét, hatalmát megóvják és a határozat teljesítésének megtagadását büntessék, akkor az eljárás büntető természetű.²⁵ Az ellenszegülés szankcióinak szükségszerűen van ugyan büntető és elrettentő hatása, az engedetlenségi eljárás polgári változatánál azonban a bírságotól főként kompenzációs jellege van, hiszen itt gyakran a sérelmet szenvedett fél részére kell megfizetni a kiszabott összeget. Fontos rögzíteni, hogy az engedetlenségi eljárás polgári és a büntető fajtája közötti megkülönböztetés alapja nem az alapul fekvő eljárás természete, tehát például az engedetlenségi eljárás büntető változata alkalmazható mind polgári, mind büntető eljárásban.²⁶ Az *In re Lazarus* ügyben²⁷ a bíróság szemléletesen mutatott rá a polgári és a büntető engedetlenségi eljárás miatti bebörtönzés közötti különbségre. Az adott ügyben az ellenszegülő megtagadta a kérdések megválaszolását, annak ellenére, hogy a bíróság a válaszára parancsban kötelezte. A bíró az eljárás alá vont személyt bezáratta mindaddig, amíg a kérdésekre nem válaszol, amíg nem hajlandó együttműködni. „Az a tény, hogy a bebörtönzés a válaszadás folyamatos megtagadásán alapult azt jelzi, hogy az ellenszegülési eljárás polgári természetű. Az elzárás nem volt büntető jellegű, mert az ellenszegülőnél mindvégig megvolt börtöne ajtajának kulcsa. Amennyiben az ellenszegülő egy konkrétan meghatározott időre került volna börtönbe, annak lehetősége nélkül, hogy véget vessen az elzárásnak, akkor az alkalmazott eljárás büntető jellegű lett volna.”²⁸ Az engedetlenségi eljárás polgári változatánál tehát a meghatározó az, hogy az ellenszegülőt rákényszerítsék a bíróság határozatának teljesítésére.

A végrehajtási eljárásban bizonyos körülmények között sor kerülhet a civil contempt alkalmazására. Magának a pénzfizetést előíró ítéletnek a kikényszerítésére az ellenszegülési eljárás nem alkalmazható, tehát önmagában a megítélt követelés meg nem fizetése miatt senki nem vethető börtönbe. A contempt jogkövetkezményeinek, így a bebörtönzésnek az alkalmazására akkor kerülhet sor, ha valamely személy – aki lehet az adós vagy harmadik személy is – a végrehajtási eljárásban valamely öt bírói parancs alapján terhelő kötelezettségének nem tesz eleget²⁹, például nem hajlandó együttműködni, szándékosan semmibe veszi a végrehajtás során foganatosított foglalást³⁰, vagy megtagadja a válaszadást. Napjainkban a contempt jogkövetkezményeinek alkalmazására elsősorban a tényfeltárás (discovery) kikényszerítése, az ott alkalmazott felszólítások teljesítésének megtagadása körében kerül sor, de az egyes tagállami jogok más körben is alkalmazni rendelik az ellenszegülés miatt a bírságolást vagy bebörtönzést³¹.

3.1.3. A végrehajtási eljárásban közreműködő szervek

A pénzfizetést előíró ítéletek végrehajtására irányuló eljárásokban általában az a bíróság jár el, amelyik az alapul fekvő ítéletet hozta, de lehetőség van arra is, hogy a hitelező a végrehajtás elrendelését és foganatosítását más bíróság előtt kérje, akár az Egyesült Államok másik szövetségi kerületi bírósága előtt, akár más tagállam bírósága előtt.³² Ilyen esetekben természetesen az utóbbi bíróság jár el az ügyben. Ugyanakkor, ha a szövetségi bíróság ítéletének végrehajtása a tagállami bíróság előtt zajlik, akkor a tagállami bíróság mellett a szövetségi bíróság is megteheti azokat az intézkedéseket, amelyek a végrehajtás megvalósításához szükségesek.³³

A végrehajtás foganatosítása során elsősorban a *sheriff*, illetve a *marshal* jár el. A *sheriff* a tagállamok megyéiben (county) a legfőbb békebíró, aki rendészeti és büntetés-végrehajtási feladatokat lát el, közreműködik a polgári és büntető eljárásokban, végrehajtja a bíróság utasításait. Emellett témánk szempontjából kiemelendő, hogy a county területén általában a *sheriff* foganatosítja az ítéletek végrehajtására irányuló eljárást. Az *Egyesült Államok marshalja* szintén békebíró, a *sheriff*-féhez hasonló feladatokat ellátó hivatalnok, aki azonban a szövetségi állam tisztviselője. Feladata elsősorban a szövetségi bíróság határozatainak, parancsainak végrehajtása.³⁴ A végrehajtást elrendelő bírói parancsot általában annak a megyének a *sheriff*-jéhez továbbítják ahol a parancs (writ) kiállításra került, néhány államban azonban az a gyakorlat érvényesül, hogy a bírói parancsot az állam valamennyi végrehajtási közhivatalnokához címzik. Az Egyesült Államok Kerületi Bíróságának ítéletének végrehajtása érdekében kibocsátott writet a kerület *marshaljának* (szövetségi békebírójának) kell továbbítani.³⁵

3.1.4. A végrehajthatóság elévülése

Az amerikai végrehajtási eljárásban ismert az ítélet végrehajthatóságának elévülése, e kérdéskör részletes szabályait a tagállamok joga rendezi. „A legtöbb államban, ha a hitelező túl sokat vár a végrehajtási eljárás megindításával, az ítélet hatályát veszti.”³⁶ Ez közel áll a Magyarországon a végrehajtási jog elévüléseként ismert jogintézményhez, amelyet nálunk a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (Vht.) 57. §-a szabályoz. Persze nem teljesen azonos intézményekről van szó, hiszen amíg az Egyesült Államokban az ítélet hatályvesztéséről beszélnek³⁷, és a végrehajthatóság elenyészését eredményező időmúlás kezdete rendszerint az ítélet meghozatalának időpontja, addig nálunk a végrehajtási jog az alapul fekvő követeléssel évül el, annak számítási módja is ahhoz igazodik és a végrehajtási jog elévülését bármely eljárási cselekmény meg-

szakítja. A hasonlóság a kétféle jogintézmény között joghatásukban van, amennyiben mindkét esetben arról beszélhetünk, hogy az időmúlás megszünteti a végrehajtás útján való érvényesíthetőséget.

Az ítélet végrehajtására Kaliforniában például az ítélethozataltól számított tíz éven belül van lehetőség³⁸, míg Dél-Dakotában húsz esztendő eltelte után enyészik el az ítélet végrehajthatósága³⁹. Néhány esetben azonban az elévülési idő lejártáig lehetetlen a végrehajtás megindítása – különösen akkor merülhet ez fel, ha például az adós elhagyta a bíróság illetékességi területét,⁴⁰ és ismeretlen helyen tartózkodik. Pont az ilyen esetekre figyelemmel a jogi szabályozás számos államban lehetővé teszi, hogy valamilyen módon meghosszabbítsák az ítélet végrehajthatóságának időtartamát. Néhány államban a hitelező egy speciális bírói parancs, az ún. *writ of scire facias* kiadását kérheti⁴¹, amely az elévülési időt követően egy meghatározott időtartamra „újjaéleszti” az eredeti ítéletet. Ennek az eszköznek az ismételt igénybe vétele révén egy ítélet mindaddig hatályban tartható, amíg meg nem találják az adóst és vagyont.⁴² Más államokban, például Kaliforniában törvényi rendelkezés alapján lehetőség van az ítélet megújítására, vagy hatálya meghosszabbítására (*renewal of judgment*)⁴³.

3.1.5. A fedezetelvonó ügyletek érvénytelensége, hatálytalansága

Az Egyesült Államok joggyakorlatában is komoly problémát jelentett, hogy a rosszhiszemű adósok fedezetelvonó ügyletek révén, az amerikai terminológia szerint „csalárd átruházással” megghiúsították az ítéletek végrehajtását. Erre a kihívásra már az equity-bíróságok gyakorlatában kialakult az a válasz, hogy a fedezetelvonó szerződéseket következetesen érvénytelennek tekintették. Később jogszabályi rendezést is nyert a kérdés, megszületett az „Egységes Törvény a Csalárd Átruházásról”⁴⁴, amelyet már huszonhat USA tagállam adaptált, de ezen túlmenően más államok sarkalatos bírósági döntéseiben is tetten érhető a jogszabály szelleme. Ez a törvény érvénytelennek mond ki minden olyan ügyletet, amely révén az adós saját vagyontárgyát annak tényleges értékénél alacsonyabb áron ruházta át, ha ezáltal az adós fizetése képtelenné vált.

Magyarországon a Ptk. 203. §-ában található hasonló szabályozást, amelynek (1) bekezdése szerint: „Az a szerződés, amellyel harmadik személy igényének kielégítési alapját részben vagy egészben elvonták, e harmadik személy irányában hatálytalan, ha a másik fél rosszhiszemű volt, vagy reá nézve a szerződésből ingyenes előny származott”. A (2) bekezdés ugyanakkor a rosszhiszeműség, illetőleg az ingyenesség vonatkozásában vélelmet állít fel, ha valaki a hozzátartozójával vagy a vele összefonódásban levő gazdálkodó

szervezettel, továbbá ha a gazdálkodó szervezet a tagjával vagy vezető tisztségviselőjével, illetve annak hozzátartozójával köt ilyen szerződést, vagy ha az egymással közvetlen vagy közvetett összefonódásban nem álló, de azonos személy vagy gazdálkodó szervezet befolyása alatt működő gazdálkodó szervezetek egymás között kötnek szerződést.

Ezen a téren tehát a két jogrendszer hasonló megoldást követ. Fontos különbség ugyanakkor, hogy a magyar törvényi szabályozás cizelláltabb, amit azonban az amerikai jog azzal ellensúlyoz, hogy a törvényi rendelkezéseket jelentős mennyiségű olyan szabály egészíti ki, amit a bírói gyakorlat dolgozott ki.

3.2. A végrehajtás elrendelése

Magyarországhoz hasonlóan az Egyesült Államokban sem szolgálhat alapul a végrehajtási cselekmények megkezdéséhez önmagában a bírósági ítélet, hanem szükséges valamiféle olyan eljárási cselekmény, amely a végrehajtási eljárást elrendeli, megindítja. A szövetségi bíróságokra irányadó eljárási szabályok szerint pénzfizetést előíró ítélet végrehajtása érdekében nem indítható eljárás, amíg az ítélet meghozatalától számított 10 nap el nem telik⁴⁵, ezt követően a kerületi bíróság dönthet, hogy felfüggeszti-e a végrehajtást a beérkezett indítványok elintézéséig.

A pénzfizetést előíró ítélet végrehajtásának elrendeléséhez általában *writ of execution* (végrehajtást elrendelő bírói parancs) szükséges, ilyen végrehajtási parancsokkal indulhat tehát meg a végrehajtási eljárás. A common law gyakorlatában különböző típusú végrehajtási parancsok alakultak ki, gyakorlatilag minden fajta végrehajtási cselekményhez különböző *writ* tartozott. A „*writ of fieri facias*” alapján induló eljárás az adós vagyontárgyának lefoglalására és értékesítésére szolgáló szokásos végrehajtási eljárás. A „*writ of venditioni exponas*” elnevezésű bírói parancs a *feri facias* alapján lefoglalt, de el nem adott, visszamaradt vagyontárgyak értékesítésének engedélyezésére szolgál. A „*writ of capias ad satisfaciendum*” az adós bebörtönzéséhez vezet mindaddig, amíg az ellene támasztott követelés teljesítésre nem kerül. A „*writ of levari facias*” arra hatalmazza fel a sheriffet, hogy lefoglalja az adós áruát és különösen ingatlanjainak gyümölcsseit mindaddig, amíg az ítéletben foglalt adósság kielégítést nem nyer. A „*writ of elegit*” alapján a hitelező megkapta az adós ingóságait, ezen kívül pedig ideiglenesen átadták részére az adós földjeit is, az abból befolyó bevételek, bérek, hasznok mindaddig a hitelezőt illették, amíg az adósság ki nem telt belőle.⁴⁶ Mára az Egyesült Államokban ezek a bírói parancsok – túlzott bürokratizmusuk miatt – sokat veszítettek jelentőségükből, sőt olyan *writ* is van, amelyik ma már egyáltalán nem létezik⁴⁷. Ma már inkább általánosan alkalmazható végrehajtást elrendelő bírói parancsként használják a „*writ of exe-*

ction"-t, amely alapján a legtöbbfajta végrehajtási cselekmény foganatosítható.

A writ of execution-t a bíróság bocsátja ki a hitelező kérelmére vagy rendelkezésére. Néhány amerikai tagállamban a végrehajtás megindítása előtt kötelező az adóst a teljesítésre felszólítani, egyes esetekben a felszólítás elmulasztása érvénytelenné teszi a végrehajtás elrendelését.⁴⁸ Más tagállamok szabályozzák a feleknek a végrehajtás elrendelése előtti meghallgatását⁴⁹, amely egyébként gyakran igen hasznos lehet a hitelező számára a később követendő eljárás meghatározásában.

A végrehajtási parancs kiadására – törvény eltérő rendelkezése hiányában – az a bíróság jogosult, amelyik az alapul fekvő ítéletet hozta⁵⁰. Ez az általános szabály még abban az esetben is érvényesül, ha az ítélet végrehajtását a bíróság illetékességi területén kívül kívánják foganatosítani és e célból az ítéletet másik bíróságnál nyilvántartásba vették⁵¹.

A writ of execution tartalmára és formájára a tagállami törvények tartalmaznak rendelkezéseket. A legfontosabb tartalmi elemek között említik általában, hogy meg kell jelölni az alapul szolgáló ítéletet, az eljáró bíróság megnevezését, adatokat arra nézve, hogy hol és mikor született az ítélet, a felek nevét, a marasztalási összeget. A writ-et a bíróság tisztviselőjének aláírásával kell ellátni és szerepelnie kell rajta a bíróság pecsétjének. Bár ezek az tartalmi és alaki követelmények általában törvényben szereplő előírások, az újabb bírói gyakorlat a kisebb jelentőségű alaki vagy tartalmi hibákra alapított kifogásoknak általában nem ad helyt.

3.3. A végrehajtás foganatosítása

Az amerikai végrehajtásban is megfigyelhetjük, hogy a végrehajtás foganatosítása több eljárási szakaszra oszlik. A foganatosítás három fő szakasza a foglalás, az értékesítés és a kielégítés. E fő szakaszokat kiegészíti a tényfeltárás (discovery), amelynek révén a hitelező felderítheti a végrehajtás lefolytatásához szükséges tényeket, információkat, valamint felkutathatja az adós azon vagyontárgyait, amelyek a követelés kielégítésére fordíthatók. Az alábbiakban a végrehajtás foganatosítása kapcsán tárgyalt intézmények sajátossága, hogy ezeknek az eszközöknek a zöme az ítélethozatalt megelőzően is alkalmazható, illetve létezik az ítélet előtti megfelelőjük, pl. a per során ideiglenes intézkedésként alkalmazni lehet őket.

3.3.1. A discovery (vizsgálat, felderítés, tényfeltárás)

Amint azt már az FRCP 69. szakaszának rövid ismertetése kapcsán említettem, szövetségi szintű eljárási szabály írja elő a szövetségi ítéletekre vonatkozóan, hogy a végrehajtást kérő a végrehajtás megvalósítása érdekében igénybe veheti a *discovery* (felderítés, tény-

feltárás) valamennyi olyan eszközét, amelyet az FRCP, vagy a szövetségi kerületi bíróság székhelye szerinti állam szabályai vagy joggyakorlata rendeznek. A legtöbb tagállam polgári eljárásjoga szintén lehetővé teszi, hogy a hitelező az adott állam bíróságai ítéletének végrehajtása során *discovery* eljárásokat vegyen igénybe. Nézzük meg most részletesebben mit is jelent a tényfeltárás a gyakorlatban, konkrétan mit takar a *discovery* kifejezés.

A *discovery* jellegzetesen amerikai jogintézmény, amelyet 1938-ban építettek be az amerikai polgári eljárásba, majd a kapcsolódó szabályokat 1970-ben lényegesen módosították. A *discovery* egy gyűjtőfogalom, amely a peres felek által igénybe vehető olyan eszközöket ölel fel, amelyek segítségével a felek a per tárgyával kapcsolatos körülményekről szerezhetnek tudomást oly módon, hogy „az ellenérdekű feleket kikérdezik, tanúkat meghallgatnak, iratokat, dolgokat, helyiségeket stb. megvizsgálják, tanulmányoznak, mindezt pedig a bíróságon kívüli eljárásban a felek képviselőinek közreműködésével...”⁵². A *discovery* alkalmazásának elsődleges célja, hogy a felek a keresetlevél benyújtását követően, de még a főtárgyalás előtt a perrel összefüggő tényeket, információkat, bizonyítékokat feltárják, hogy később azokat a bíróság elé vihessék. E szabályok alapja a tárgyalási elv érvényesítése, itt ugyanis a per eldöntéséhez szükséges valamennyi tényt és bizonyítékot a felek szolgáltatják, ezeket az információkat pedig e különös, tárgyaláson kívüli eljárásban szerezhetik be. Az elsődleges alkalmazási körön túl azonban az amerikai jog ismeri az ún. *postjudgment* vagy *posttrial discovery*-t, amit magyarul az ítéletet követő, vagy a pert követő tényfeltárásnak fordíthatunk. Az ítélet meghozatalát követően megvalósított tényfeltárás általában arra irányul, hogy meghatározzák az adós (kötelezett) vagyonának természetét és fellelhetőségét, esetleg arra, hogy ezáltal az adós által rosszhiszeműen elidegenített vagyontárgyak nyomára bukkanjának.

Az FRCP 69. szakasza tehát arról rendelkezik, hogy a végrehajtást kérő a szövetségi bíróságnak a pénzfizetést előíró ítéletének végrehajtására irányuló eljárásban igénybe veheti a *discovery* (felderítés, tényfeltárás) valamennyi alkalmazható eszközét, méghozzá mindazokat amelyeket az FRCP szabályoz és azokat is, amelyeket a szövetségi kerületi bíróság székhelye szerinti állam törvényei vagy joggyakorlata rendeznek. A gyakorlatban elsősorban az FRCP-ben szabályozott *discovery* eljárások kerülnek alkalmazásra⁵³ ezért e helyütt ezeket mutatom be részletesen.

A különféle tényfeltáró eljárásokat az FRCP 26–37. szakaszai (FRCP Depositions and discovery, Rule 26–37.) szabályozzák. A Rule 26. a *discovery* eljárások mindegyikére irányadó általános rendelkezéseket tartalmaz, megadja a tényfeltáró eljárások fő kereteit, igen széles körben lehetővé téve azokat. Emellett a Rule 26 (c) „protective orders” címszó alatt a *discovery*

very korlátozásának lehetőségeit szabályozza, elég szűk körű védelmet adva a zaklatás, a méltánytalan terhelés ellen. Ha valaki a discovery-t korlátozó végzés kiadását kéri a bíróságtól, az köteles kérelmét alapos indokokkal alátámasztani, tehát e téren a bizonyítási kötelezettség a korlátozást kérelmezőt terheli. A Rule 30. a felek vagy tanúk szóbeli kikérdezéséről rendelkezik. Ezt a kikérdezést, meghallgatást a felek, illetve képviselőik végzik, a meghallgatás időpontját és kereteit is ők határozzák meg. A fél vagy képviselője írásbeli felszólítást intéz ahhoz a személyhez, akitől vallomást akar kérni, ebben a felszólításban meghatározzák azokat a kérdéseket, amelyekről a kikérdezés folyik majd és megjelölik a szóbeli kikérdezés időpontját és helyszínét, ahol a címzettnek meg kell jelennie. Arra is van lehetőség, hogy a vallomástételre felhívott személyt tárgyak bemutatására is felszólítsák. A szóbeli kikérdezésre megfelelő határidő kitűzésével meg kell hívni az ügyben érintett valamennyi felet és képviselőt. A meghallgatást ugyan maguk a felek fogantatják, de jelen van rajta a bíróság tagja, vagy a bíróság által megbízott személy, aki – többek között – rögzíti a meghallgatás hivatalos jegyzőkönyvét. A meghallgatáson a vallomástétel kezdeménnyel keresztkérdéseket tehet fel, a megidézett személy vallomását eskü alatt teszi meg. A vallomástételt követően a jegyzőkönyvet hitelesítik, majd zárt borítékban benyújtják az eljáró bírósághoz, ahol az ügy többi iratához csatolják azt. A Rule 31. az írásbeli kérdésekre megtehető vallomásokról, a Rule 33. a felekhez intézendő írásbeli kérdésekről, a Rule 34. az okiratok és dolgok vizsgálatáról, valamint az ingatlanra való belépésről és az ott folytatott vizsgálatokról rendelkezik, a Rule 35. tárgya az orvosszakértői vizsgálat, míg a Rule 36. az elismerésre való felszólításról szól⁵⁴. A végrehajtási eljárásban a legnagyobb jelentősége a szóban vagy írásban beszerezhető vallomásoknak van, de az okiratok és dolgok vizsgálatára, valamint az ingatlanon folytatott vizsgálatoknak is nagy lehet a gyakorlati haszna, mind a végrehajtás alá vonható vagyontárgyak felkutatása, mind a fedezetelvonó ügyletek felderítése vonatkozásában.

Amint azt korábban említettem, a tényfeltáró eljárásokat maguk a felek, illetve jogi képviselőik végzik, az egyes cselekményekre nem bírói döntés alapján kerül sor, az eljárás nem áll közvetlen bírói ellenőrzés alatt. A tényfeltáró eljárásokban a bíróság részvételére akkor kerül sor, ha valamelyik fél megsérti a discovery szabályait. Egyrészt az eljárás alá vont személy kérheti – igaz nagyon szűk körben – a bíróságtól a discovery eljárást korlátozó végzés (protective order) kiadását, ha az eljárást ellene rosszhiszeműen folytatják, szükségtelenül terhelik, vagy zaklatják. A jogvédelmet megalapozó körülményeket az köteles bizonyítani, aki a korlátozó végzés kiadását kéri. A másik esetkör, amikor a discovery eljárásban a fél a bíróság segítségét veheti igénybe, amikor az eljárás alá vont személy nem hajlandó együttműködni – nem adja meg a kért választ,

nem engedi meg a kért vizsgálatok lefolytatását. Ilyen esetben az eljárást kezdeményező fél eljárásra kötelező végzés (order compelling discovery) kibocsátását kezdeményezheti a bíróságnál. „Amennyiben a bíróság – esetleg a felek meghallgatását követően – helyt ad a kérelemnek és meghozza a címzettet kötelező végzését, úgy a végzésben az indítványt tevő fél javára költségmegtérítést is előírhat.”⁵⁵

A discovery eljárások hatékonyságát sokban befolyásolja, hogy a tényfeltárást akadályozó, az együttműködést megtagadó személyekkel szemben milyen szankciók alkalmazhatók. A FRCP Rule 37 (b) (2) szerint a bíróság a kötelező végzést nem teljesítő személyt

- kötelezheti az ellenérdekű fél költségeinek megfizetésére,
- beismertnek tekinthet olyan tényeket, amelyek vonatkozásában a kötelezett mulasztott,
- korlátozhatja a mulasztó fél lehetőségeit a tényállítások és a bizonyítás terén,
- felfüggesztheti az eljárást addig, ameddig a kötelezett teljesíti a végzésben foglaltakat,
- marasztalási ítéletet hozhat a kötelezett terhére,
- a végzés nemteljesítését a bírósággal szembeni ellenszegülésnek (contempt) minősítheti és bírósággal, vagy végső soron bebörtönzéssel sújthatja az eljárás alá vont személyt⁵⁶.

A fent felsorolt szankciók közül a végrehajtási eljárásban a legnagyobb gyakorlati jelentősége a legutolsóként említett contempt-nek van, de egyes esetekben a költségek megtérítésére kötelezés és a tények beismertnek tekintése is fontos jogkövetkezmény lehet.

Érdeemes itt egy rövid kitérőt tenni, és összevetni a magyar bírósági végrehajtás intézményeit az amerikai végrehajtási eljárásban alkalmazható discovery-vel. A postjudgment discovery funkciója elsősorban a sikeres végrehajtáshoz szükséges adatok beszerzése, pl. az adós vagyontárgyaira vonatkozó információk felkutatása⁵⁷. Magyarországon a sikeres végrehajtáshoz szükséges adatok beszerzése és szolgáltatása elsősorban a végrehajtást kérő kötelezettsége⁵⁸. Ez következik egyrészt a Vht. 11. §-ának rendelkezéseiből, amely előírja, hogy a végrehajtást kérő köteles a végrehajtási kérelem előterjesztésekor bizonyos, az adóóra vonatkozó adatokat közölni. A kialakult bírói gyakorlat is eddig azt mutatta, hogy az adóóra és a végrehajtás alá vonható vagyontárgyakra vonatkozó pontos adatok szolgáltatásáról a végrehajtást kérőnek kell gondoskodnia⁵⁹ és nálunk gyakorlatilag „a végrehajtást kérő terhére esik, ha az adós lefoglalható vagyontárgyait nem képes megnevezni”⁶⁰. Szembeötlő, hogy bár a végrehajtáshoz szükséges információk beszerzésének terhe a végrehajtást kérőt sújtja, a magyar jog nem bocsát maguknak a hitelezőknek a rendelkezésére hatékony eszközöket a szükséges adatok beszerzése érdekében.

Ugyanakkor Magyarországon léteznek olyan nyilvántartások, amelyek adatai sokban segíthetik a végrehajtási eljárás eredményes lefolytatását. Gondoljunk

csak arra, hogy a cégnyilvántartásból csoportosított cégadatok szerezhetők be valamennyi olyan cégről, amelyben az adósnak érdekeltsége van⁶¹, az ingatlan-nyilvántartásból megállapítható az adós valamennyi Magyarországi ingatlanára vonatkozó adat⁶². Ezekhez az adatokhoz azonban nálunk elsősorban nem a hitelező, hanem a bírósági végrehajtó férhet hozzá. A végrehajtás foganatosításához szükséges adatok beszerzése terén a bírósági végrehajtót igen széleskörű törvényi felhatalmazás segíti. A Vht. 47. §-a szerint: „A végrehajtási eljárás eredményes lefolytatása érdekében a végrehajtó szükség esetén beszerzi az adós lakóhelyére (tartózkodási helyére), székhelyére, telephelyére, munkahelyére (egyéni vállalkozására), jövedelmére és a végrehajtás alá vonható vagyontárgyaira (ingó, ingatlan vagyon, bankszámla, betét, értékpapír, érdekeltség gazdasági társaságban stb.) vonatkozó adatokat”. Az adatok beszerzése során a végrehajtó számos szervezetet megkereshet, így – többek között – a rendőrséget, a gépjárműveket nyilvántartó hatóságot, a személyiadat- és lakcímnnyilvántartó szerveket, a társadalombiztosítási szerveket, az adóhatóságot, a cégbíróságot, a pénzügyi intézményeket, a befektetési szolgáltatókat, a földhivatalt, a vízi és légi járművek lajstromát, illetve nyilvántartását vezető szerveket, az ingó jelzálogjogi nyilvántartást, stb. A nyilvántartásokat vezető hatóságok és szervezetek a végrehajtó megkeresésének 8 napon belül, illeték- és díjmentesen kötelesek eleget tenni.

A magyar és amerikai szabályozás összevetése kapcsán érdemes rögzíteni, hogy amíg az Egyesült Államokban az adatszolgáltatás kötelezettségét és az adatok beszerzéséhez szükséges eszközöket a hitelezőhöz telepítik, addig nálunk előbbi elsősorban a végrehajtást kérőhöz, utóbbi a végrehajtóhoz került. A magyar megoldás csak akkor működhet jól, ha a végrehajtó valóban él azokkal a felhatalmazásokkal, amelyeket az adatszolgáltatás terén a törvény biztosít számára.

3.3.2. Levy (lefoglalás)

Ha a végrehajtás elrendelésre kerül, a sheriff lefoglalhatja az adós bármely vagyontárgyát, ezt a lefoglalást angolul általában *levy-nek* nevezik. A levy „valamely vagyontárgynak a jog által jóváhagyott birtokba vétele vagy lefoglalása ... egy ítélet végrehajtása során.”⁶³ Ennek a lefoglalásnak a célja, hogy vagyontárgyat későbbiekben értékesítsék és a követelést az értékesítésből befolyó pénzeszből egyenlítsék ki.

A gyakorlatban vitás volt, hogy miként lehet a foglalást joghatályosan megtenni. A bírói gyakorlat azonban egyértelműen úgy foglalt állást e téren, hogy ahhoz, hogy a foglalás joghatása beálljon nem szükséges, hogy a sheriff vagy az irodája fizikailag is birtokba vegye a vagyontárgyat, a jog csupán azt várja el, hogy a sheriff kinyilvánítsa uralmát a vagyontárgy felett. Egy ügyben⁶⁴ a sheriff helyettese a végrehajtást elrendelő

bírói parancs birtokában kiment egy, az adós tulajdonában lévő telekre, amin egy régi iskolaépület állt. A sheriff helyettes közölte az adóssal, hogy a vagyontárgyat lefoglalta, valamint azt, hogy a területről az épületnek semelyik részét vagy tartozékát nem lehet elszállítani. Ezt követően az adós elbontatta és elszállította az épületet. A bíróság az ügyben azt állapította meg, hogy a sheriff-helyettes szóbeli közlése alapján a foglalás érvényesen megtörtént⁶⁵, emiatt pedig az adósnak a foglalást szándékosan semmibevevő magatartása a bíróság megsértéseként, a bírói intézkedéssel szembeni ellenszegülésként azaz contempt-ként⁶⁶ büntetendő.

Itt érdemes egy rövid kitérőt tenni arra a kérdésre, hogy mi történik az Egyesült Államokban akkor, ha a sheriff által lefoglalt vagyontárgyra valamilyen jogcímen a hitelezőn kívüli harmadik személy tart igényt. Ilyen igény bejelentése esetén a bíróság állapítja meg, hogy az adott vagyontárgyra nézve melyik személynek a jogcíme erősebb. Ha ténykérdés képezi a vita tárgyát, akkor a jogvitát különálló perben rendezik. Az eljárás lefolytatásának idejére a vagyontárgy általában a sheriff őrzetében marad.⁶⁷

Miután a sheriff (vagy más hivatalnok) foganatosította vagy legalább megkísérelte a foglalást a végrehajtást elrendelő okiratot visszatesszi a bírósághoz, ezt nevezik az amerikai végrehajtási eljárásban „return”-nek. A return nem más, mint egy rövid tájékoztatás arról, hogy a sheriff milyen lépéseket tett a kibocsátott writ alapján, azt tanúsítja, hogy a sheriff a foglalás joghatásainak beálltához szükséges lényeges cselekményeket megtette⁶⁸. Amennyiben a sheriff a writ alapján semmilyen intézkedést nem tett, akkor a return ennek az okát foglalja össze. Az is előfordulhat, hogy a return azt tartalmazza, hogy a sheriff a saját illetékességi területén az adósnak semmilyen végrehajtás alá vonható vagyontárgyát nem volt képes fellelni, ezt a fajta tájékoztatást nevezi az amerikai jog „nulla boná”-nak. A foglalásról szóló tájékoztatást a végrehajtást foganatosító hivatalnok – általában a sheriff – vagy a writ hátlapjára vezeti fel, vagy külön lapon szövegezi meg, amelyet a writ-hez csatol. A sheriff a writ visszaküldése után további foglalást nem foganatosíthat. A tagállami törvények többnyire előírják, hogy mennyi időn belül kell visszaküldeni a végrehajtást elrendelő okiratot a bíróság hivatalnoka részére⁶⁹. Természetesen a hitelező ennek nyomán újabb writ of execution kiadását kérheti – akár ugyanabban a meggyében, akár másutt.

3.3.3. Lien (végrehajtási zálogjog, végrehajtási jog, foglalással szerzett jog)

A végrehajtási eljárás során foganatosított foglalás a lefoglalt vagyontárgyra nézve speciális jogkövetkezménnyel jár. A foglalás jogkövetkezményét az amerikai jog „lien” vagyis zálogjog kifejezéssel jelöli.⁷⁰

Bár a lien kifejezést magyarul zálogjognak szokták fordítani, a lien az Egyesült Államokban némiképpen eltérő fogalmat takar, mint a zálogjog Magyarországon. Az amerikai jogirodalom szerint a lien (zálogjog) „a hitelezőt megillető, más személy vagyontárgyán fennálló törvényes jog vagy érdekeltség, amely általában addig áll fenn, amíg az adósság (követelés), amelyet biztosít kielégítésre nem kerül.”⁷¹ Az Egyesült Államokban e fogalom alá rendelik – többek között – a nálunk ismert, szerződéssel alapított zálogjogot, a törvény alapján keletkező zálogjogot, mint pl. a szállodának a vendég szállodába magával vitt dolgain fennálló zálogjoga, de ide sorolják az ún. végrehajtási zálogjogot (execution lien) is, amely a végrehajtási eljárás során lefoglalt vagyontárgyon keletkezik⁷².

A végrehajtási zálogjog, mint az ingóság lefoglalásának jogkövetkezménye a régebbi magyar jogirodalomban is ismert terminológia volt⁷³. Ma azonban Magyarországon sem a jogszabályok sem a jogirodalom nem használja a „végrehajtási zálogjog” kifejezést. Ennek elsődleges oka, hogy a végrehajtási eljárás során a foglalás eredményeképpen előálló „jog” keletkezésében, jogkövetkezményeiben és megszűnésében alapvetően különbözik a Ptk.-ban szabályozott zálogjogtól⁷⁴. Másrészt, ha a végrehajtási eljárásban a foglalás jogkövetkezményének megjelölésére is a zálogjog kifejezést használnánk, az kaoszt okozna a zálogjoggal biztosított követelésekre vonatkozó szabályok alkalmazásában. Nálunk a foglalás eredményeként az ingatlanon létesülő jogot végrehajtási jognak nevezik, ez ilyen címen kerül bejegyzésre az ingatlan-nyilvántartásba is⁷⁵. Ugyanakkor az ingóság lefoglalásának jogkövetkezményére nincs önálló terminus technikus, elvileg arra is lehetne használni a végrehajtási jog kifejezést, bár ez kissé megtévesztő lenne. Az ingóságon keletkező végrehajtási zálogjog vagy végrehajtási jog helyett esetleg használni lehetne még a „foglalással szerzett jog” kifejezést is. Ez a kifejezés fejezhetné ki azokat a joghatásokat, – elsősorban az adós rendelkezési jogának korlátozását, illetve az ehhez kapcsolódó büntetőjogi szankciókat – amelyeket a Vht. 104. § (3) bekezdése foglal össze.

Az Egyesült Államokban a végrehajtási zálogjog törvényben meghatározott ideig áll fenn és erre az időre korlátozza az adós rendelkezési jogát.

3.3.4. Garnishment (követelés-letiltás)

A garnishment elnevezésű angol-amerikai jogintézményt általában fizetésletiltásként szokták fordítani, ami azonban nem pontos. A garnishment olyan „bíróági eljárás, amelyben a hitelező azt kéri a bíróságtól, hogy kötelezze az adóson kívüli harmadik személyt, hogy adja át a hitelezőnek az adós minden olyan vagyont (különösen munkabért, vagy bankszámlán levő összeget), amely a harmadik személynél van. A felpe-

res megindíthatja ezt az eljárást akár az ítélet előtti ideiglenes intézkedés eszközeként, akár az ítéletet követő követelésbehajtásként.”⁷⁶ Az itt leírtak alapján a garnishment leghelyesebben talán követelés-letiltásként fordítható, hiszen e körbe tartozhat minden olyan eljárás, amelynek keretében az adóst megillető, de az adóson kívüli harmadik személy birtokában lévő vagyontárgyakra folyik a végrehajtás. Ide tartozik tehát különösen az adós jövedelmére (munkabérére, egyéb járandóságára), a bankszámlán kezelt összegre, a letétbe helyezett pénzüsszetre vezetett végrehajtás, valamint a követelés lefoglalása.

Az Egyesült Államokban egységes követelés-letiltási eljárás, a garnishment Magyarországon különböző jogintézményekben ölt testet. Így nálunk külön szabályok vonatkoznak a munkabérre és egyéb járandóságra vezetett végrehajtásra (Vht. 58–79. §), a pénzügyi intézménynél kezelt összegre vezetett végrehajtásra (Vht. 79/A.–83. §), az azonnali beszédési megbízásra (Vht. 6. §, és a pénzforgalomról és a bankhitelről szóló 39/1984. MT rendelet), a követelés lefoglalására (Vht. 110–113. §), valamint a követelés behajtása iránti perre (Pp. 385. §). Ezeket a nálunk önálló jogintézményeket valóban összeköti és egységbe foglalja az a körülmény, hogy valamennyi esetben olyan, az adóst megillető vagyontárgyra vagy jogra folyik a végrehajtás, amely természetét tekintve az adóst harmadik személlyel szemben megillető követelés. Ezekben az eljárásokban a végrehajtással közvetlenül nem érintett harmadik személyeket terhel valamilyen kötelezettség a folyamatban lévő végrehajtási eljárásban.

A garnishment-eljárásban érintett kívülálló harmadik személy – aki lehet az végrehajtást elszenvedő kötelezett adósa, munkáltatója, bankszámláját vezető pénzüintézet stb., az egyszerűség kedvéért a továbbiakban nevezzük harmadadósnak – köteles az adóst megillető vagyontárgyat, pénzüsszeget a sheriffnek átadni, vagy azt visszatartani. A harmadadós további kötelezettsége, hogy az adós vagyontárgyát nem idegenítheti el. Ha ezeket a kötelezettségeit a harmadadós megszegei, felelős lesz a hitelezőnek a vagyontárgy értékéért, vagy a vissza nem tartott összegért⁷⁷.

A garnishment-eljárás szabályozásán belül általában külön rendelkezések vonatkoznak a munkabér végrehajtás alá vonására. Ezek közül külön említést érdemel az adós jövedelméből levonható összeg mértékére vonatkozó szabályozás. Az adós béréből levonható összeg meghatározása a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik. Az e tárgyban hozott döntés előtt az adós nyilatkozhat maga és családja ésszerű szükségleteiről, a bíróság – döntése során – ezt a nyilatkozatot mérlegeli. A bíróság mérlegelési jogkörét korlátozza, hogy az adóst megillető járandóság egy része mindenképpen mentes a végrehajtás alól. Néhány állam⁷⁸ már korábban is szabályozta, hogy a munkabérből nem vonható le egy meghatározott százaléknál, vagy konkrét összegnél több, mára azonban szövetségi szintű törvény

írja elő, hogy sem tagállami, sem szövetségi bíróság nem rendelhet el fizetésletiltást úgy, hogy az adós részére megmaradó összeg kevesebb legyen, mint a nettó bér 75%-a, vagy hetente a minimális órabér harmincszorosa. E két összeg közül azt kell figyelembe venni amelyik ezek közül magasabb⁷⁹.

3.3.5. Végrehajtás alól mentes vagyontárgyak

Az amerikai bírósági végrehajtás – a magyarhoz hasonlóan – ismeri a végrehajtás alól mentes vagyontárgyak kategóriáját, az erre vonatkozó szabályokat azonban nem a szövetségi szintű jogszabályok, hanem a tagállami törvények rendezik. Általánosnak tekinthető, hogy a jogszabályok és a bírói gyakorlat minden államban mentesít a végrehajtás alól bizonyos vagyontárgyakat abból a célból, hogy az adós és családja képes legyen fenntartani háztartását és egy szerény megélhetés is biztosított legyen számukra. Emellett, a közösség érdekeinek elsőrendűsége alapján – különösen a közegészség és a közbiztonság védelme érdekében – általában a helyhatóság vagyona is mentes a végrehajtás alól⁸⁰.

A 3.3.4. pontban, a garnishment tárgyalása kapcsán már említettem, hogy az adós munkabérének bizonyos hányada is mentes a végrehajtás alól. A 15. USCA § 1673. alapján bármely bíróság előtt is van folyamatban az eljárás, a nettó munkabérből legfeljebb annak 25%-át lehet levonni, de úgy, hogy az adósnál hetente megmaradó összeg nem lehet kevesebb, mint a minimális órabér harmincszorosa. Ez a rendelkezés az adós szempontjából jóval kedvezőbb, mint a magyar szabályozás, hiszen nálunk a nettó munkabérből, egyéb járulékból főszabály szerint legfeljebb 33%-ot, kivételesen 50%-ot lehet levonni (Vht. 61. §).

3.3.6. Értékesítés, árverés

A meghatározott pénzüsszeg megfizetésére kötelező ítélet végrehajtása során a lefoglalt ingóságokat és ingatlanokat általában értékesítik, csak kivételesen fordul elő, hogy az adós vagyontárgyát a követelés fejében átadják a hitelezőnek. Az értékesítésnek többnyire nyilvános árverésen kell történnie.

Az értékesítésre vonatkozóan létezik szövetségi szintű szabályozás, a USC 28. címének 127. fejezete (Chapter 127.) szabályozza a végrehajtási és a bírósági értékesítés szabályait (Executions and Judicial Sales). Ez a fejezet mindössze hét szakaszból áll, amely hét szakasz meglehetősen általános keretek között szabályozza a szövetségi bíróságok határozatai alapján folyó ún. bírósági árverés és a szövetségi bíróságok ítéleteinek végrehajtása során alkalmazandó ún. végrehajtási árverés⁸¹ szabályait. A szövetségi szintű szabályozás mellett a tagállamok joga is tartalmaz előírásokat a

végrehajtási árverésre, ezek a szabályok teljes egészükben érvényesülnek az adott tagállam bíróságai ítéleteinek végrehajtása során, de a zömük a szövetségi bírósági ítéletek végrehajtása során is irányadó, hiszen a USC a végrehajtási árverésre csak szűk körben ad, igen általános szabályozást.

A végrehajtási árverés lényegi elemeit az alábbiakban foglalhatjuk össze. A végrehajtási árverés az adós ellen kiadott writ of execution alapján lefoglalt ingóságok és ingatlanok értékesítése, amelyet általában a sheriff végez. Az értékesítés elsődleges célja, hogy hitelező követelésének kielégítéséhez szükséges pénzüsszeget előteremtsék⁸², de szintén cél, hogy az értékesítés során a vagyontárgyért megfelelő, „fair” árat érjenek el⁸³. Az árverést megelőzően gyakran hivatalosan felbecsülik az árverezésre kerülő vagyontárgy értékét. A sheriff általában köteles az árverésre vonatkozó fontosabb információkat megfelelő formában közzétenni, pl. felhívást, hirdetést közzétenni. A korrekt ár elérése érdekében több államban a sheriff elhalaszthatja az árverést, ha úgy tűnik, hogy nem lesz elegendő árverező. Fontos még megemlíteni, hogy a sheriff általában csak készpénzért árvereztethet.

3.3.7. A kielégítés

A végrehajtási értékesítésből befolyó bevételből először levonják a sheriff díját és az árverés egyéb költségeit, az ezen felül fennmaradó összeget használják fel az ítélet kielégítésére. A követelések kielégítési sorrendjében az Egyesült Államok tagállamaiban általában az időbeliség elve érvényesül, ami azt jelenti, hogy több hitelezői követelésből azt kell előbb kielégíteni, amelynek érdekében a writ-et időben korábban kézbesítették a sheriff részére. Ha az ítélet kielégítésére nem használják fel az értékesítésből származó teljes bevételt, akkor a fennmaradó összeget természetesen az adós részére adják át.

4. Zárzó

A fenti tanulmányban megkíséreltem rövid áttekintést adni arról, miként működik a végrehajtási eljárás az Amerikai Egyesült Államokban. A téma kapcsán részletesen foglalkoztam a végrehajtási eljárás amerikai szabályozásának rendszerével, majd az eljárás dinamikáját követve igyekeztem bemutatni a bírósági ítéletek végrehajtásának főbb intézményeit.

Cikkem elkészítése során nem törekedtem az amerikai és a magyar szabályozás átfogó összehasonlítására, azonban néhány helyen óhatatlanul szükséges volt a két jogrendszer megoldásainak összevetése. A tanulmányban igyekeztem rámutatni a bírósági végrehajtás amerikai és magyar szabályozása közötti elméleti és rendszertani különbségekre és megki-

séreltem összevetni a két jogrendszer egyes intézményeit, megoldásait is. A két állam végrehajtási joga néha hasonló, máskor azonban olyannyira eltérő jogi megoldásokat alkalmaz, hogy csak az egyes szabályok funkciójának pontos feltárása révén találhatók meg az összehasonlításra alkalmas jogintézmények. Az amerikai végrehajtási eljárás tanulmányozása ugyanakkor nemcsak egy idegen jogrendszer jogi megoldásainak megismerését nyújthatja, hanem azért is, hogy a hazai jogi struktúra egyes elemeit – éppen az egyes jogintézmények funkciójának feltárásával összefüggésben – más aspektusból kell újragondolni, a magyar jog egyes intézményeinek jobb megértését is segítheti.

JEGYZETEK

- 1 Megjegyzendő, hogy a régi magyar magánjog hasonló terminológiát alkalmazott (Ld. a végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LX. törvény-czikk 47. §-a.)
- 2 Tovább nehezíti a helyzetet, hogy az amerikai terminológia önmagában sem teljesen egységes, a jogirodalomban gyakran ugyanarra a fogalomra eltérő kifejezéseket használnak, vagy ugyanazt a fogalmat többféle értelemben használják.
- 3 *Vida István: A bírósági végrehajtás.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1978. (a továbbiakban: *Vida: Végrehajtás*), 393. old.
- 4 Az amerikai csődeljárásról, illetve az egyéni csődről lásd részletesebben *Tóth Mihály – Török Gábor: Csődjog.* Budapest, 2001., 39–57. old. Említést érdemel, hogy a 2011/2000. (II. 1.) Korm. határozat elrendelte, hogy készüljön előterjesztés a magánszemélyek adósságkezelésének nemzetközi áttekintéséről és az intézmény magyarországi bevezetésének esetleges indokoltságáról.
- 5 *Vö. Friedenthal, Jack H.–Kane, Mary Kay–Miller, Arthur R.: Civil Procedure* (Second Edition) West Publishing Co., St. Paul, Minn., 1993. (a továbbiakban: *Friedenthal–Kane–Miller: Civil Procedure*) 709. old.
- 6 Az USA jogrendszerének fejlődéstörténetéhez részletesebben ld. *Badó Attila: Bevezetés az USA jogrendszerébe.* In: *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József Nominatae, Acta Juridica et Politica.* Szeged, 1997., 3–24. old.
- 7 *Vö. Jeremy Bentham és David Dudley Field tevékenysége.*
- 8 *Vö. Badó: i. m. 9–10. old.*
- 9 A három szint: a szövetségi kerületi bíróságok, angolul *district courts* (minden állam területén legalább egy, a nagyobb államokban több ilyen első fokú fórum működik, összesen 94 van belőlük), szövetségi fellebbviteli bíróságok, angolul *courts of appeals* (a fellebbviteli bíróságok általában több államra kiterjedő illetékességgel rendelkeznek, összesen 13 ilyen bíróság működik az USA-ban), és a Legfelsőbb Bíróság, angolul *Supreme Court* (székhelye: Washington D.C.).
- 10 A legtöbb tagállam bírósági szervezete háromszintű, de pl. Nebraska bírósági fórumrendszere csupán két szintre oszlik. (*Vö. Kane, Mary Kay: Civil Procedure in a nutshell* (Second Edition) West Publishing Co., St. Paul, Minn., 1985., 3. old.)
- 11 *Vö. Wright, Charles Alen–Miller, Arthur R.–Marcus, Richard L.: Federal Practise and Procedure,* Federal Rules of Civil Procedure West Publishing Co., St. Paul, Minn., 1997. (a továbbiakban: *Wright – Miller – Marcus: Federal Practise and Procedure*) 140. old.
- 12 A discovery intézményével a 3.3. pontban foglalkozom részletesen.
- 13 *Wright–Miller–Marcus: Federal Practise and Procedure.* 143. old.
- 14 *Wright–Miller–Marcus: Federal Practise and Procedure.* 154–155. old. Kapcsolódó bírói döntések: *Yazoo & M. V. R. Co. v. City of Clarksdale*, 1921, 42 S. Ct. 27, 257 U. S. 10, 66 L. Ed. 104., *Bank of America Nat. Trust & Savs. Ass'n v. Bair*, D. C. Mont. 1940, 34 F. Supp. 857, 859 (per Pray, J.)
- 15 A tagállami és a külföldi ítéletek elismeréséről ld. *Kane, Mary Kay: Civil Procedure in a nutshell* (Second Edition) West Publishing Co., St. Paul, Minn., 1985., 207–209. old.
- 16 *American Jurisprudence. Pleading and Practise Forms Annotated. Volume 9/A.* Lawyers Cooperative Publishing, Aqueduct Building, Rochester, New York, 1996., 703–704. old. A hitelező rendelkezési jogának tartalmára vonatkozó részletes elemzések találhatóak a bíróságok alábbi eseti döntéseiben: *Vitale v Hotel California, Inc.*, 184 NJ Super 512, 446 A2d 880, affd 187 NJ Super 464, 455 A2d 508., *Pilcher v Hickman*, 132 Ala 574, 31 So 469., *Mayfield Woolen Mills v Lewis*, 89 Ark 488, 117 SW 558., *Ryan v Root*, 56 Ohio St 302, 47 NE 51., *Rowe's Adm'r v Hardy's Adm'r*, 97 Va 674, 34 SE 625, *Humphrey v Hitt*, 47 Va 509.
- 17 *Vida: Végrehajtás.*, 53. old.
- 18 *Vö. Wright–Miller–Marcus: Federal Practise and Procedure.* 141. old.
- 19 *American Jurisprudence. Pleading and Practise Forms Annotated. Volume 9/A.* Lawyers Cooperative Publishing, Aqueduct Building, Rochester, New York, 1996., 703. old.
- 20 *American Jurisprudence (Second Edition) Volume 30. – Executions and Enforcement of Judgments.* Lawyers Cooperative Publishing, Aqueduct Building, Rochester, New York, 1994. (a továbbiakban: *Am. Jur.*) 407–408. old.
- 21 *Black's Law Dictionary (Seventh Edition) – (Editor in Chief: Bryan A. Garner)* West Group, St.

- Paul, Minn., 1999. (a továbbiakban: Black's Law Dictionary) 313. old.
- 22 Az equity (méltányossági jog) az angol jog egyik forrása, amely a 13–14. században fejlődött ki a common law rugalmatlanságával szemben a természetes igazságosság, méltányosság, jóhiszeműség és tisztesség követelményeit kifejező jogelvek összességéeként. Az equity bíraskodás idővel szervezettel is elkülönült a common law bíróságoktól. [Ld. Jogi lexikon (Főszerkesztők: Lamm Vanda és Peschka Vilmos) Budapest, 1999., 181. old.] Az equity a 17. században – éppen az amerikai angol gyarmatok fejlődésének kezdetén – már bizonyosfajta primátust élvezett a common law-val szemben.
- 23 *Friedenthal–Kane–Miller: Civil Procedure.* 715. old.
- 24 Kapcsolódó eseti döntések: *Shillitani v. U.S.*, 384 U.S. 364. 86 S.Ct.1531, 16 L.Ed.2d 622 (1966), *Penfield Co. of California v. SEC*, 330 U.S. 585, 67 S.Ct. 918, 91 L.Ed. 1117 (1947)
- 25 *Friedenthal–Kane–Miller: Civil Procedure.* 716. old.
- 26 *Friedenthal–Kane–Miller: Civil Procedure.* 717–718. old.
- 27 276 F. Supp. 450 (C.D.Cal. 1967).
- 28 *Friedenthal–Kane–Miller: Civil Procedure.* 716. old.
- 29 Meglátásom szerint sok tekintetben párhuzam vonható a fentiekben vázolt jogintézmény és a magyar Vht. 45/A. §-ába 2001. szeptember 1-jétől beiktatott rendbíróság között. A két jogintézmény funkciója hasonló, hiszen a rendbírósággal az adós, vagy a végrehajtási eljárásban közreműködésre kötelezett személy vagy szervezet sújtható, ha a végrehajtásból eredő, jogszabályban foglalt kötelezettségének nem tesz eleget, vagy a végrehajtást végző hatóság intézkedésének eredményességét akadályozó magatartást tanúsít. További hasonlóság, hogy ha a bíróságolás eredménytelen, akkor kezdeményezni lehet a megbírságot személy büntetőjogi felelősségre vonását, aki a Btk. 249/A. §-a alapján, akár egy évig terjedő szabadságvesztéssel is büntethető.
- 30 Ld. *Burton v. Jurgensen*, 138 Misc. 69, 244 N.Y.S. 320 (1930)
- 31 *Wright–Miller–Marcus: Federal Practise and Procedure.* 141–142. old.
- 32 Az ezzel kapcsolatban felmerülő speciális eljárási kérdésekkel a jelen tanulmány 2.3. pontja foglalkozott részletesen.
- 33 *Wright–Miller–Marcus: Federal Practise and Procedure.* 157. old.
- 34 Vö. Black's Law Dictionary. 988. old.
- 35 American Jurisprudence. Pleading and Practise Forms Annotated. Volume 9/A. Lawyers Cooperative Publishing, Aqueduct Building, Rochester, New York, 1996., 722. old.
- 36 *Friedenthal–Kane–Miller: Civil Procedure.* 710. old.
- 37 Ez magától értetődően következik abból, hogy az amerikai jog – egyébként a peres eljárás részeként – az ítélet végrehajtásáról rendelkezik, szemben a magyarral, amely a végrehajtási eljárást önálló nemperes eljárásként szabályozza.
- 38 California Jurisprudence (Third Edition) Volume 30. Bancroft-Whitney Co. San Francisco, California, 1987., 27. old.
- 39 So.Dak.Codified Laws 15–18–1.
- 40 Vö. *Friedenthal–Kane–Miller: Civil Procedure.* 710. old.
- 41 Ismeri ezt az intézményt pl. Arizona és Montana polgári eljárásjoga.
- 42 Vö. *Friedenthal–Kane–Miller: Civil Procedure.* 710. old. Joghatását tekintve ehhez hasonló a magyar végrehajtási eljárás azon szabálya, amely szerint a végrehajtási jog elévülését bármely eljárási cselekmény megszakítja [Vht. 57. § (4)].
- 43 California Jurisprudence (Third Edition) Volume 30. Bancroft-Whitney Co. San Francisco, California, 1987., 30. old.
- 44 Uniform Fraudulent Conveyance Act, 7A Uniform Laws Ann. 161.
- 45 FRCP Rule 62(a).
- 46 A különféle writ-ekre, végrehajtási parancsokra ld. Am Jur. 88–89. old., valamint Black's Law Dictionary. 199–200., 538., 641., 918., 1347–1348. old.
- 47 A writ of levari facias elnevezésű bírói parancsot pl. ma már szinte csak Delaware államban használják, míg a writ of elegit-et 1956-ban teljesen eltörölték, az egész Egyesült Államokban.
- 48 American Jurisprudence. Pleading and Practise Forms Annotated. Volume 9/A. Lawyers Cooperative Publishing, Aqueduct Building, Rochester, New York, 1996., 706. old.
- 49 *Wright–Miller–Marcus: Federal Practise and Procedure.* 157. old.
- 50 *Daniels v. Yelverton*, 239 NC 54, 79 SE2d 311, *Milson Rendering & Fertilizer Co. v. Ronk*, 54 Ohio St 422, 43 NE 919.
- 51 *McGehee Bank of McGehee v. Charles W. Greeson & Sons, Inc.* 223 Ark 18, 263 SW2d 901.
- 52 *Szabó Péter: Discovery – egy különös amerikai perjogi intézmény.* In: Jogtudományi Közöny 1988. évi 10. szám, 615. old.
- 53 *Wright–Miller–Marcus: Federal Practise and Procedure.* 163. old.
- 54 Az egyes discovery eljárásokról ld. részletesebben: *Szabó Péter: Discovery – egy különös amerikai perjogi intézmény.* In: Jogtudományi Közöny 1988. évi 10. szám, 618–621. old.
- 55 *Szabó Péter:* i. m. 621. old.
- 56 A contempt lényegére és szabályozására ld. részletesebben a 3.1.2. pontot.